

Віталій БАШТАННИК

*Національна академія державного управління
при Президенті України*

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОЗАХИСНОЇ ФУНКЦІЇ ВЛАДИ ЯК НАПРЯМ ГУМАНІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ

Досліджуються напрями формування правозахисної функції держави щодо реалізації прав і свобод громадян України відповідно до європейських стандартів правозабезпечення. Аналізується проблематика правозабезпечувальної функції держави в контексті гуманізації публічного управління.

Ключові слова: правозахисна функція, міжнародні стандарти прав людини, юридичне визначення прав і свобод, гуманізація управління, європейські стандарти правозабезпечення.

Виталий Баштанник. Институционализация правозащитной функции власти как направление гуманизации публичного управления: опыт Европейского Союза для Украины

Исследуются направления формирования правозащитной функции государства по реализации прав и свобод граждан Украины в соответствии с европейскими стандартами правового обеспечения. Анализируется проблематика правообеспечивающей функции государства в контексте гуманизации публичного управления.

Ключевые слова: правозащитная функция, международные стандарты прав человека, юридическое определение прав и свобод, гуманизация управления, европейские стандарты правообеспечения.

Vitaliy Bashannyk. Institutionalization of human rights functions as a direction humanization authoritypublic administration: the experience of the European Union for Ukraine

Investigated directions of human rights functions of the state to implement the rights and freedoms of citizens of Ukraine in accordance with European standards of legal support. Problems of legal support as a function of the state is analyzed in the context of the humanization of public administration.

Key words: human rights protection function, international human rights standards, the legal definition of rights and freedoms, humane governance, European standards of legal services.

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільного розвитку є питання взаємовідносин держави й громадянина через формування ефективних національних та міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини, адже наявність чи відсутність основних прав і свобод людини й громадянина є найбільш яскравим показником ступеня розвитку громадянського суспільства, побудови правової держави. Забезпечення прав і свобод людини визначає розвиток більшості країн на шляху політичної демократії, економічного прогресу та

співробітництва, виступає одним із визначальних завдань процесу реформування українського суспільства, що набуває особливого значення в контексті європейської інтеграції України. Прагнення української держави стати повноправним членом світового співтовариства спрямовує зусилля органів державної влади на зміщення векторів діяльності правоохоронних органів з метою першочергового забезпечення гармонізації світових стандартів дотримання прав та свобод людини та національних конституційних норм.

Інститут прав людини – це невід’ємні свободи й права особи, які індивід отримує від народження, що виступають основою природного права, будь-якого права в цілому. Права людини охоплюють громадянські права й політичні свободи, економічні, соціальні й культурні права, а також права соціальних груп – дітей, жінок, національних меншин, народів тощо. До певної міри можна говорити й про права людської спільноти загалом. За умови розповсюдження прав людини на суспільні групи вони не відчужуються від індивіда, а вихідним залишається визнання самоцінності всіх індивідів, що складають ту чи іншу спільноту.

Дослідженню прав людини присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як В. Б. Авер’янов, О. М. Бандурка, І. Л. Бородін, К. Г. Волинка, І. П. Голосніченко, М. М. Гуренко, Р. А. Калюжний, А. М. Колодій, А. Т. Комзюк, В. В. Копейчиков, М. В. Корнієнко, В. В. Маклаков, О. В. Негодченко, Н. Р. Нижник, П. М. Рабінович, О. Ф. Фрицький, Ю. С. Шемшученко. Зусиллями цих та інших учених за останні 10 років в Україні сформована нормативно-правова основа діяльності держави у сфері прав людини, адже дослідження вчених охопили практично всю сферу проблеми – забезпечення, дотримання, захист, гарантування, реалізація прав. Проте очевидним фактом є наявність багаторівневості в межах суб’єктності інституту прав людини, і вищим рівнем на сьогодні є наднаціональний рівень – прийняття рішень на рівні міжнародних організацій та інтеграційних утворень. Водночас, у науці державного управління така проблема подана недостатньо, хоча конституційно-правові засади державного управління, його цілі, завдання, функції, права громадян у державному управлінні є предметом галузі. Причиною такого стану є той факт, що проблематика прав людини в сучасному контексті подається вченими переважно в площині відповідності певним стандартам, що, по-перше, містяться у міжнародних угодах; по-друге, визначені як критерії на вступ до міжнародних організацій; по-третє, є складовими нормативно-правового забезпечення міждержавного співробітництва.

Основною метою суспільно-політичного розвитку України є становлення громадянського суспільства, формування демократичних принципів політичних, економічних, соціальних та духовних відносин, забезпечення прав, свобод та інтересів людини і громадянина.

Громадянське суспільство, ідеологему якого розвивали із стародавніх часів і до сьогодні, одночасно є самостійною соціально-організованою структурою та сприяє узгодженню інтересів людей, реалізації їх прав і свобод, формуванню взаємодії суб'єктів політичного процесу. Базовими складовими громадянського суспільства постають численні об'єднання громадян, перш за все, громадські організації, за рівнем представництва яких є можливість давати оцінку стану демократичного розвитку суспільства, дотримання принципу законності як фундаментальної правової категорії, відповідно до якого доцільно робити висновок щодо стану правової захищеності громадян. Правовий захист людини і громадянина – один із головних правових інститутів у демократичному суспільстві, пріоритетний принцип у системі конституційного права кожної країни [4]. Норми правового захисту встановлюють найбільш істотні правила, що визначають стан людини в суспільстві й державі, принципи взаємин у системі «людина – суспільство – держава». Адже право є формою суспільних відносин незалежних суб'єктів, що підкорюються у своїй поведінці нормі права. Незалежність цих суб'єктів і одночасне їх підкорення єдиній формі визначають форму вираження свободи.

Сталий досвід міжнаціонального співробітництва в системі забезпечення прав і основних свобод людини переконливо доводить, що на сьогодні повна заміна внутрішньодержавного регулювання правового становища людини міжнародно-правовими нормами навряд чи досяжна. Системна регламентація прав людини згідно з нормами міжнародного права сьогодні ускладнена через розбіжності, що зберігаються в підходах національних країн до проблеми визначення їх сутності й змісту. Крім того, механізм функціонування міжнародного права не може сам по собі забезпечити фізичним особам можливість реалізувати в повному обсязі їх права. Відколи існує державність та інститут громадянства, захист прав особи в тому чи іншому обсязі обов'язково буде встановлювати юридичні відносини між державою та людиною. Важливо визначити базові напрями регламентації прав людини в засадничих положеннях наддержавних утворень, проблемні сфери та принципи дотримання прав людини в діяльності органів управління Європейського Союзу. Саме тому дослідження теоретико-методологічних засад державного управління як цілеспрямованого впливу держави на стан і розвиток суспільних процесів і відносин, поведінку та діяльність особи з метою досягнення цілей і реалізації функцій держави через діяльність органів державної влади та в межах визначених законом повноважень органів місцевого самоврядування на даний час можливий перш за все, через визначення суб'єктності інституту прав людини.

Метою статті є визначення системних характеристик правозастосовної функції наднаціонального права та водночас розробка

методології дослідження впливу норм наднаціонального права на окремого громадянина країни-члена ЄС.

Загальновизнано, що права і свободи людини – це такий правовий інститут загальнолюдських цінностей, для якого характерне встановлення єдиних міжнародно-правових стандартів. На сьогодні у світі існує багато інститутів і механізмів, спрямованих на захист прав і свобод людини й громадянина, але права особистості часто порушуються, а способи їх захисту не завжди досить ефективні. Саме тому актуалізується завдання як удосконалення вже наявних методів і засобів, так і створення нових інститутів, що гарантують і забезпечують дотримання прав людини. Важливо також урахувати, що основне призначення міжнародного права полягає не в підпорядкуванні внутрішнього життя країни наднаціональним правовим механізмам, а у формуванні оптимальних міжнародних умов для національного розвитку. Отже, головна мета угод, договорів та інших міжнародних актів у системі забезпечення прав людини полягає не в дублюванні національного законодавства, а в установленні чітких загальних стандартів діяльності держав, у забезпеченні їх усебічного визнання й однакового застосування [1, с. 90].

З появою кожної нової норми міжнародного права виникають два види різнорівневих правовідносин, що постають проблемною сферою. По-перше, правовідносини між суб'єктами міжнародного права щодо зафіксованих прав і обов'язків регулюються безпосередньо міжнародним правом. По-друге, правовідносини між відповідними органами держав із приводу виконання міжнародно-правових зобов'язань, що випливають з такої норми й регулюються національним правом. Міжнародно-правова норма постає в даному випадку, як правило, лише як юридичний факт, що викликає необхідність внутрішньодержавного правового механізму й встановлення внутрішньодержавних правовідносин. Однак мова в даному випадку йде тільки про ті норми міжнародного права, що спрямовані на регулювання відносин за участю суб'єктів національного права й не є самоздійсненними. До них належить переважна більшість міжнародних нормативних актів, що регулюють питання дотримання, забезпечення й реалізації прав людини, оскільки в багатьох із них говориться лише про обов'язок держав ужити необхідних заходів з метою здійснення прав і свобод, що зазначаються в таких угодах. Такого роду формулювання визначають рамковий характер договорів щодо забезпечення прав людини і, як наслідок, необхідність широкого використання національних правоформуючих механізмів для реалізації вимог таких нормативних актів на теренах конкретної держави.

Необхідно визначити базові напрями регламентації прав людини в засадничих положеннях наддержавних утворень, проблемні сфери та принципи дотримання прав людини в діяльності органів управління

Європейського Союзу. Саме тому важливим завданням у галузі державного управління постає визначення сутності міжнародних вимог у цій галузі й водночас – суб'єктності інституту прав людини [2].

У традиційному міжнародному праві відносини між людиною й державою визначально формувалися виходячи з поняття «національні інтереси держави». Другої світової війни виникли нові можливості для прийняття норм прав людини та їх забезпечення. За післявоєнний період було укладено і набрало чинності більше 40 великих міжнародних конвенцій щодо захисту прав людини, джерельною базою яких виступили міжнародне звичаєве право та загальні принципи права; рішення міжнародних органів (за умови, якщо договір, за допомогою якого засновано даний орган, надає йому повноваження приймати обов'язкові для виконання рішення); судові рішення та наукові розробки найбільш висококваліфікованих спеціалістів з міжнародного права.

У сучасній системі міжнародного права механізмами захисту прав людини є система міжнародних (наднаціональних) угод, установ, органів і організацій, які діють з метою дотримання й здійснення загальновизнаних міжнародних стандартів прав людини, за потребою – їх відновлення в разі порушення. Міжнародні механізми захисту прав людини (якщо мати на увазі міждержавну частину механізму) формуються лише за взаємною згодою декількох держав, формалізованих міждержавними угодами і діють у межах цих угод за чітко визначеними процедурами та згідно з наданими повноваженнями в правовій площині [3, с. 191 – 192]. Зазвичай до механізмів відносять міжнародно-правові акти, що містять правила діяльності, формулюють права й обов'язки відповідних суб'єктів (конвенції, пакти, угоди, договори тощо). Водночас до механізмів відносять міжнародні документи (декларації, заяви, меморандуми), які формально не містять норм, правил поведінки, прав і обов'язків. Останнім часом, з суб'єктивної позиції, до механізмів відносять міжнародні органи спостереження, контролю за дотриманням основних прав людини (комісії, комітети) та захисту цих прав (суди, трибунали).

Водночас у межах ООН діє комплекс інститутів, основним завданням яких є забезпечення та реалізація прав і свобод людини, серед яких Верховний Комісар ООН з прав людини; Верховний Комісар ООН у справах біженців; Комісія ООН з прав людини; Комітет з прав людини. На сьогодні функції контролю за дотриманням міжнародних договорів разом із Комітетом з прав людини виконують ще шість органів, які діють у межах ООН: Комітет з ліквідації расової дискримінації, Комітет з ліквідації дискримінації у відношенні до жінок, Комітет проти катувань, Комітет з економічних, соціальних і культурних прав, Комітет із прав дитини, а також Робоча група трьох (створена відповідно до Конвенції 1973 р. про припинення злочину апартеїду і покарання за нього). Значну роль у забезпеченні суб'єктності інституту прав людини відіграють також

регіональні інтеграційні структури, перш за все, у Європі [5].

Ідеї та принципи, що знайшли відображення в Статуті ООН і Загальній декларації прав (1948 р.) людини, втілили в собі найпрогресивніші ідеї, розроблені людством протягом багатьох століть. У сучасній системі міжнародних норм захисту прав і свобод людини в юридичній формі закріплено головні гарантії гідного існування людини, а основною ідеєю цих актів є встановлення й реалізація прав людини у відносинах із державною владою. До визначальних міжнародних документів слід віднести Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Європейську конвенцію про захист прав і фундаментальних свобод людини з протоколами (1950 р.), Європейський соціальний статут (1961 р.), Підсумковий акт Наради з питань безпеки та співробітництва в Європі (1975 р.), Європейську соціальну хартію (1996 р.), Європейську конвенцію про громадянство (1997 р.) тощо.

Будучи країною-засновницею ООН, ратифікувавши Європейську конвенцію прав і свобод людини, Україна прийняла на себе зобов'язання подвійного спрямування. Наша держава повинна сьогодні, по-перше, провести необхідну роботу з приведення у відповідність з Конвенцією свого національного законодавства і, по-друге, ліквідувати будь-які порушення прав і свобод на власній території, що захищені Конвенцією.

Захист прав і свобод судові органи ЄС забезпечують і в частині застосування директив і рішень інститутів і органів ЄС. Лише до компетенції Суду ЄС, Суду першої інстанції та Суду Аудиторів належать позови про заперечення правових актів інститутів ЄС і Європейського центрального банку. Принцип верховенства основних прав і свобод, проголошений нині в Договорі про Європейський Союз, являє собою кодифікацію прецедентного права Суду ЄС, що визнав його обов'язковим для Європейських співтовариств ще в 60-ті рр. ХХ ст. У рішеннях судів ЄС вперше була встановлена і юридично закріплена низка окремих прав і свобод особи стосовно ЄС, у тому числі право власності, право на недоторканність приватного життя тощо. Таким чином, до системи судів у рамках Європейського Союзу, що розглядають питання захисту гарантованих прав людини, належать національні (суди країн-членів), суди Європейського Союзу, а також Європейський суд з прав людини, що входить в організаційний механізм Ради Європи. Підвідомчість справ між ними розподіляється залежно від того, хто порушив суб'єктивне право людини й громадянина [6, с. 53 – 54].

Правовий захист людини й громадянина – один із головних правових інститутів у демократичному суспільстві, пріоритетний принцип у системі конституційного права кожної країни. Норми правового захисту встановлюють найбільш істотні правила, що визначають стан людини в суспільстві й державі, принципи взаємин у системі «людина – суспільство – держава». У сучасній Європі інститут основ правового

стану особи функціонує не тільки на національному (у рамках окремих країн-членів Ради Європи), але й на наднаціональному рівні. З визначальною особливістю це виявилось в наріжних принципах, документах та рішеннях в рамках Європейського Союзу. Інструменти й механізми правової поведінки людини й громадянина нині перетворилися в одну із самостійних складових у системі права Європейського Союзу в цілому, а норми правозахисту пов'язують між собою всі інші галузі комунітарного права ЄС. Основи правового статусу людини в ЄС, у свою чергу, також носять системний характер. Система основ правової поведінки особи містить у собі три базових елементи: громадянство як сталий правовий зв'язок людини із Європейським Союзом; принципи правової поведінки людини й громадянина; основні права, свободи й обов'язки людини. У такому сенсі правозахисний механізм ЄС виступає імперативом європейської політики, являє собою сукупність норм права Європейського Союзу, що закріплюють найбільш важливі й єдині для всієї Спільноти стандарти поведінки людини й громадянина в суспільстві, а також принципи взаємин особи з органами публічної влади на всіх рівнях, у тому числі - з інститутами ЄС.

У 1989 р. в рамках Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) було прийнято такі два акти про права людини з рекомендаційною силою, як Декларація основних прав і свобод і Хартія ЄЕС про основні соціальні права працівників. У 2000 р. в межах ЄС починає діяти Хартія Європейського Союзу про основні права. Після схвалення керівниками держав-членів Хартія була прийнята й урочисто проголошена як спільний правовий акт трьох органів ЄС: Європейського парламенту, Ради ЄС і Європейської комісії. Головне призначення Хартії – звести воедино, підтвердити й систематизувати основні права, а також принципи правового статусу особи, що були визнані раніше за громадянами Європейського Союзу в інших джерелах (включаючи установчі договори й Конвенцію Ради Європи 1950 р.). Водночас абсолютна більшість прав, що містяться в Хартії – це права людини, визнані за кожною особою, що проживає на території Європейського Союзу. До тексту Хартії включені також деякі нові права, уперше визнані основними, зокрема, право на якісне управління. Слід відзначити, що відмінною рисою Хартії є її унікальний спосіб класифікації основних прав і свобод, адже Хартія систематизувала основні права людини й громадянина, причому основою для класифікації тут стали не сторони суб'єктивного права (особисті, політичні, економічні права тощо), а загальнолюдські цінності, на захист яких вони спрямовані – людську гідність, свободу, рівність, солідарність [5, с. 20 – 24].

Необхідно підкреслити, що джерелом права ЄС є Європейська Конвенція про захист прав людини й основних свобод 1950 р. Крім того, якщо Хартія і Конвенція закріплюють однакове за змістом право (наприклад, свободу об'єднань), то обидва джерела повинні

застосовуватися рівною мірою, відповідно до тлумачення Європейського суду з прав людини. Водночас право Європейського Союзу, включаючи Хартію, може надавати більш широкий захист основних прав, навіть у розрізі із Європейською Конвенцією. Саме з урахуванням імовірних суперечностей у європейських правових актах із забезпечення прав людини доцільно проаналізувати феномен інституту громадянства ЄС.

Важливо також навести систему принципів правового статусу людини й громадянина в межах ЄС, що являють собою основи, виходячи з яких здійснюється реалізація прав і свобод людини й громадянина, гарантується дотримання особою власних обов'язків. На відміну від норм, що закріплює інститут громадянства, принципи правового статусу адресовані, як правило, усім без винятку особам, що проживають або перебувають на території ЄС та одержали в нормах права ЄС більш докладне закріплення. До визначальних принципів зараховують:

1. Принцип рівності (юридичної, соціальної та політичної). Особливістю принципу політичної рівності є той факт, що він визнається в праві ЄС з деякими обмеженнями. Адже, перш за все, політична рівність гарантована тільки у сфері імплементації угод про Європейські співтовариства й Європейський Союз, і тому громадяни однієї країни-члена, що проживають або знаходяться в інших країнах-членах, прирівнюються до власних громадян не в усіх сферах громадського життя, а лише в тих, які врегульовані правом ЄС. Наприклад, відповідно до Договору про ЄС і Хартію 2000 р. їм гарантовані активне й пасивне виборче право на виборах до Європейського парламенту й органів місцевого самоврядування, а на виборах до національних парламентів за загальним правилом можуть брати участь тільки громадяни конкретної країни, а громадяни інших країн ЄС та території національної держави аналогічними правами не наділяються, оскільки відповідні суспільні відносини не входять у сферу регулювання права ЄС. Водночас, політична рівність, як правило, поширюється тільки на громадян ЄС, а громадяни третіх країн на території Союзу користуються рівними правами із союзними громадянами, якщо це прямо передбачено нормами права ЄС або національного права держав-членів.

2. Поваги до прав людини й основних свобод. Він означає, що в усіх сферах діяльності органи публічної влади пріоритетну увагу повинні приділяти забезпеченню прав і свобод людини й громадянина і, відповідно, самі не мають права порушувати фундаментальні людські права. Принцип поваги прав людини у повному обсязі поширюється на наднаціональні інститути і посадових осіб ЄС. Юридично закріплений рішеннями Суду Європейських співтовариств, принцип поваги до прав людини й основних свобод на сьогодні постає одним із загальних принципів конституційного устрою, дотримуватися якого зобов'язані як органи й інститути ЄС, так і всі країни-члени.

3. Гарантованих прав і свобод. Він спрямований на реалізацію

суб'єктивних прав і свобод особи, задекларованих в юридичних нормах, які слід дотримуватися, тобто такі права мають бути реальними, а не фіктивними. На відміну від принципу рівності й принципу поваги прав і свобод, принцип гарантованості закріплений у вигляді конкретних юридичних гарантій, що покликані забезпечити захист суб'єктивних прав від порушень з боку приватних осіб і органів публічної влади, у тому числі інститутів наднаціональної влади.

4. Вільного пересування й вибору місця проживання. У свободі пересування й вибору місця проживання як особистого суб'єктивного права людини вирізняють два аспекти: свободу пересування й проживання в межах національної території суверенної країни (відповідні положення закріплені національним законодавством та документами Ради Європи). При цьому правом Європейського Союзу такий принцип не регулюється, за виключенням внутрішнього права ЄС – інкорпорованих принципів Шенгенської угоди 1985 р. на свободу пересування й проживання в межах території Європейського Союзу в цілому. Право на вільне пересування й вибір місця проживання сформувався в рамках загального ринку ЄС для суб'єктів економічної діяльності (наймані робітники, підприємці, особи, що займаються індивідуальною трудовою діяльністю тощо). Таке право було закріплено в 1992 р. як загальне правило в Угоді про ЄС. Потім таку саму норму з деякими змінами закріпила Хартія про основні права 2000 р., в якій свобода пересування й проживання в рамках ЄС, на відміну від особистих прав, є правом громадянина Європейського Союзу, а не загально декларованим правом людини. При цьому для громадян третіх країн а апатридів декларується лише можливість надання їм аналогічного права.

На сьогодні в процесі реформування напрямів державотворення та проведення системних реформ ігнорування соціально-гуманізаційного фактору державно-управлінських відносин викликало значні деформації державної політики, спровокувало розрив у можливостях проведення ефективної соціальної політики та реальній здатності задовольнити інтереси соціальних груп. Неприйняття на урядовому та парламентському рівні сучасної гуманізаційної доктрини як складової програми дій ускладнило подальше реформування суспільних відносин у соціальній сфері. Водночас такий концептуальний підхід щодо цивілізаційного розвитку в умовах переходу до ринкових відносин передбачає вирішення як на теоретичному, так і на практичному рівні певних соціополітичних дилем.

Зокрема, у теоретичному аспекті – це проблемна сфера сучасного державотворення через лібералізм та парадигму «держава для людей»; державні гарантії розвитку особистості; реалізація програми державного соціального захисту або лише державна підтримка окремих соціальних верств; формування державного патерналізму або суверенітет родини.

Такі альтернативні підходи до здійснення державою базової функції – соціальної взаємопов'язані через одночасну реалізацію як ринкового ліберального підходу в економіці, так і збереження в українській ментальності елементів радянського принципу рівності всіх громадян. Водночас у практичному аспекті постає завдання подолання вищезазначених дихотомій через напрацювання нових моделей суспільного партнерства, що мінімізують кризові явища, і водночас забезпечують поступальний розвиток держави навіть в умовах світової економічної кризи.

Зазначені позиції та підходи відповідають закріпленому в Конституції державному курсу на побудову в Україні соціальної держави, в межах якої концептуалізація гуманізаційної політики передбачає поєднання самостійних напрямів реалізації державно-управлінської діяльності. По-перше, розвиток ринкових відносин потребує державної політики, орієнтованої на першочергову реалізацію гуманізаційно-цивілізаційної моделі національного розвитку. По-друге, економічні й правові функції держави спрямовані на реалізацію продекларованих (хоча б мінімальних) соціальних гарантій. По-третє, державна політика має відповідати певним стандартам, що поєднують соціальні гарантії та соціальний захист, і принципам соціальної держави. По-четверте, рівномірно мають розвиватися всі соціальні напрями державної політики: охорона здоров'я, соціальний захист та соціальні послуги, освіта й наука, пенсійне забезпечення, сімейна політика, і, перш за все, система оплати праці. Адже загальновідомо, що політика будь-якої держави визначає в нинішніх умовах тенденції подальшого розвитку країни, формує передумови досягнення відповідного рівня економічного розвитку, здійснює вплив на суспільні відносини з метою їх оптимізації, унеможливлення соціальних конфліктів. Кінцевою метою такої політики є реалізація прав і свобод громадян.

Саме тому дослідження напрямів проблематики забезпечення прав і свобод людини, що пов'язане з послабленням соціальної напруженості в суспільстві, викликаной дією ринкового механізму, займає відповідне місце в моделі «держава для людей». Втілити такий набір неможливо без створення дієвої національної системи забезпечення прав і свобод громадян, яка покликана гарантувати реалізацію конституційних прав громадян. Створення нової системи соціальної взаємодії замість успадкованої з радянських часів передбачає необхідність існування науково обґрунтованої нормативно-правової бази забезпечення прав і свобод громадян, оскільки основною, переважною формою життя суспільних відносин у сфері зайнятості населення є саме їх правова форма. Загальновідомо, що існуючий рівень нормативно-правової бази щодо політики зайнятості не відповідає сучасним процесам реформування державного управління

в Україні. Це зумовлює необхідність удосконалення державного механізму регулювання як традиційних, так і значної кількості новостворених соціальних відносин.

Список використаних джерел

1. **Баймуратов М. О.** Правовий статус людини і громадянина в конституціях держав Східної Європи: порівняльно-правовий аналіз конституцій та їхнє співвідношення з міжнародними стандартами / М. О. Баймуратов // Вісн. Центр. вибор. комісії. – 2006. – № 1. – С. 89 – 93.

2. **Баштанник В.** Регламентация захисту прав людини у системі права ЄС: організаційно-правовий аспект / В. Баштанник // Право України. – 2006. – № 9. – С. 56 – 60.

3. **Гаджа М. В.** Захист прав людини у рамках концепції людського виміру організації з безпеки і співробітництва в Європі / М. В. Гаджа // Держава і право. – 2010. – Вип. 48. – С. 189 – 195.

4. **Конституція** України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. : зі змінами згідно з законом України від 8 груд. 2004 р. № 2222. – К. : Парлам. вид-во, 2005. – 98 с.

5. **Негодченко О.** Міжнародні правові інструменти захисту прав і свобод людини / О. Негодченко, В. Баштанник. – Чернігів : Добрович, 2004. – 40 с.

6. **Пушкіна О.** Інститути громадянського суспільства і захист прав людини в Україні / О. Пушкіна // Право України. – 2010. – № 7. – С. 51 – 58.

Надійшла до редколегії 01.03.11